

"עת צרה היא ליעקב וממנה יושע"

"אבקש מאחי היקרים שכל אחד ואחד ילמד בכל יום ויום שתי הלכות מהלכות שבת הלכה למעשה, שזהו הדבר המרומם את קדושת השבת לכלל, ועל ידי כך מושפע כל יחיד ויחיד, להוסיף בשמירת השבת ולהתחזק בה, וכבר ייסד ר' אברהם איבן עזרא בפיוטו "כי אשמרה שבת אל ישמרני" וכבר אמרו חז"ל [נידה דף ע"ג, ע"א] כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העוה"ב.

וכל אחד שיעשה כדברים האלו, מובטח לו שינצל מכל פגע רע, ויזכה שה' ימלא כל משאלות ליבו לטובה, ויה"ר שלא ישמע עוד שוד ושבר בגבולינו ובמהרה נזכה לגאולת עולמים אכי"ר" (הרב יצחק זילברשטיין שליט"א)

לאור קריאה זו, מועלה כאן הפיוט כי אשמרה שבת בתוספת דברי פרשנות וניתוח ונקודות מיוחדות לדיון אקטואלי.

מומלץ ללמוד את הפיוט יחד עם התלמידים, ללמוד הלכות שבת מתוכו, לשאוב ממנו חזקות רוחניות וגם להעשיר ידע תוכני וצורני מתקופת ימי הביניים.

הפיוט - "כי אשמרה שבת" לר' אברהם אבן עזרא

1 כִּי אֲשַׁמְרָה שַׁבָּת - אֵל יִשְׁמַרְנִי,

2 אֹת הַיָּא לְעוֹלָמִי עַד בְּיָנוּ וּבְיָנֶי.

3 אֲסוּר מִצֵּא חֶפֶץ, לַעֲשׂוֹת דְּרָכִים

4 גַּם לְדַבֵּר בּוֹ דְבָרֵי מְלָכִים,

5 דְבָרֵי סְחוּרָה אוֹ דְבָרֵי צָרְכִים-

6 אֶהְיֶה בְּתוֹרַת אֵל וּתְחַכְמֵנִי.

7 בּוֹ אֶמְצֵא תְּמִיד נֶפֶשׁ לְנַפְשִׁי,

8 הִנֵּה לְדוֹר רֵאשׁוֹן נָתַן קְדוּשִׁי

9 מוֹפֵת- בְּתַת לָחֵם מִשְׁנֵה בְּשִׁשִּׁי

10 כִּכָּה בְּכָל שְׁשִׁי יִכְפִּיל מְזוּנִי!

11 רשם בְּדַת הַיּוֹם חֵק אֶל סְגָנָיו:

12 בּוּ לַעֲרַךְ לֶחֶם פָּנִים לְפָנָיו,

13 עַל כֵּן לְהִתְעַנּוֹת עַל פִּי נְבוּנָיו

14 אָסוּר, לְכַד מִיּוֹם כְּפוּר עֲוֹנָיו.

15 הַיּוֹם מְכַבֵּד הוּא, יוֹם תְּעַנּוּגִים

16 לֶחֶם וַיֵּין טוֹב, בְּשֵׁר וְדָגִים

17 מִתְאַבְּלִים בּוּ הֵם אַחֲרֵי נְסוּגִים-

18 כִּי יוֹם שְׂמֵחוֹת הוּא וַיִּשְׂמַחְנִי.

19 מַחֵל מְלֹאכָה בּוּ- סוּפוּ לְהַכְרִית,

20 עַל כֵּן אֶכְבֵּס בּוּ לִבִּי בְבוֹרִית,

21 אֶתְפַּלֵּל אֶל אֵל עֲרֵבִית וְשַׁחֲרִית,

22 מוֹסֵף וְגַם מְנַחָה כִּי יַעֲנֵנִי.

תוכן הפיוט נסוב אודות קדושת השבת, המלאכות האסורות להיעשות בו והמעשים החייבים להיעשות בו מגודל קדושתו. הפיוט בנוי מחמישה סטרופות שהאקרוסטיכון בהם יוצר את המילה אברהם הוא ר' אברהם איבן עזרא – המחבר. הפזמון החוזר [רפריין] בסוף כל בית "כי אשמרה שבת קל ישמרני אות היא לעולמי עד בינו וביני"

כאן מומלץ לקרא השיר ולהשמיע אותו באחד הלחנים.

גוף השיעור

שלב ראשון

פריצת אשנבים, אלו מצוות עשה ומצוות לא תעשה עולים מתוך הפיוט. מהי האווירה המיוחדת העולה מין הפיוט.

שלב שני

- מציגים [מחלקים] מקבץ מקורות והתלמידים נדרשים למצא מין השיר משפט\ קטע מתאים לכל מקור .
- לאחר שהתלמידים עורכים התאמה ניתן לנצל כל מקור להרחבה בנוגע להלכות שבת ולפתח דיונים אקטואליים המספרים אודות ניצולים בזכות שמירת השבת .
- א. כי לדעתו, השמחה בשבת נובעת בעיקר מלימוד התורה שבו- "כי שמחתני בפועלך" (תה' צב,ג)
- ב. ...והנה השבת ניתנה להבין מעשה ה' ולהגות בתורתו. וככה כתוב 'כי שמחתני ה' בפועלך' (תהילים צב,ה).
- ג. ואמרו חז"ל בתענית כו: "אין שמחה אלא בבשר ודגים",
- ד. על פי שמי' לא, יד "ושמרתם את השבת, כי קודש היא לכם. מחלליה מות יומת, כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההיא".
- ה. על פי יש' נח, יג "אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קודשי וקראת לשבת עונג...מכובד וכיבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר" להזכירנו את התפילה המיוחדת לשבת -ונשלמה פרים שפתינו
- ז. 'ושמרו בני ישראל את השבת' (שמות לא, טז)-
- ח. יר' ב, ככ "כי אם תכבסי...ותרבי לך בורית, נכתם עוונך לפניי נאום ה' "1.
- ט. מועד קטן כד ע"א: "אין אבלות בשבת".
- י. בשמי' טז, כב-כז: מסופר על המן שירד לישראל במדבר. ביום ו' ירד המן, כידוע, בכמות כפולה, כי אסור ללקט בשבת: "וביום השישי לקטו לחם משנה".
- יא. מסכת שבת קיח ע"ב: "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן- מייד נגאלים"².
- יב. לחם משנה: נהוג בסעודת שבת לכרך על שני לחמים- לחם משנה (המקור: מסכת ברכות לט, ע"ב).
- יג. כל הצומות נדחים מפני השבת מלבד יום הכיפורים. על פי תענית כט ע"ב,
- יד. על פי ברכות נז ע"ב "ואמרו שעונג שבת הוא אחד משישים לעולם הבא".
- טו. עונשו של מחלל השבת הוא כרת, על פי שמי' לא, יד
- טז. שמי' כה, ל: "ונתת על השולחן לחם פנים לפניי תמיד"-
- יז. י"ז. "דרכיך שאתה רגיל לעשות בחול" (עפ"י פירוש ראב"ע ליש' נח, יג).

שלב שלישי

קישוטי שירה

3) כינויים - ממאפייני הפיוט (החל מהפיוט הקדום) בפיוט שלנו ישנם מספר כינויים: קדושי- הקב"ה.

דור ראשון- דור המדבר. סגנון- הכהנים. נבונים- חז"ל.

4) צימודים - קיימים בפיוט מספר צימודים (- לשון נופל על לשון). כמו: מחרוזת ב: "בו אמצאה תמיד נופש לנפשי" (- צימוד גזרי המדגיש את אוירת השבת- הנופש, התענוגים והייחוד שבה).

מחרוזת ג: "בו לערוך לחם פנים לפניו" (-צימוד גזרי המדגיש את חשיבותו של לחם הפנים הנערך מחדש לפני הקב"ה בכל יום שישי לכבוד השבת)
מחרוזת ה: "אתפללה אָל אֶל ערבית ושחרית" (- צימוד שונה תנועה המדגיש את חשיבותן של תפילות השבת כשלב בהיטהרות הנפש בקבלת אוירת הקדושה הרצויה).

5) מטפורה: שימוש בציור לשוני על מנת להדגיש את ההיטהרות הנדרשת ביום השבת, אומר המשורר על דרך המטפורה: אכבס ליבי בבורית, כלומר: כשם שמכבסים ומנקים בחומרי ניקוי, סבונים כך אני אטהר ואנקה ליבי מחטאים.

6) ניגוד: במחרוזות ג,ד' מופיע רעיון ניגודי של האבל והתענית האסורים בשבת ולעומת זאת של השמחה והתענוגים שהם ממהות השבת: מצד אחד- "להתענות" (עינוי אסור בשבת מלבד יום הכיפורים), "מתאבלים" (אלו שבכל זאת מתאבלים בשבת- אחר נסוגים, הם בגדר חוטאים). ומצד אחר- "יום תענוגים", "יום שמחות".

8) חזרה: בפיוט משתמש ראב"ע בחזרה על מילים וביטויים – כל זאת כדי להדגיש את העקרונות עליהם מתבססת אוירת השבת ומהות קדושתה הייחודית.

שלב רביעי

קל ישמרני- הוא יענני

התלמידים מתבקשים להביע משאלה זו בדרך כל שהיא, בעל פה , בכתב , בציור וכד'.